

Nejde nám o manželství gayů, at' je mají. Posílí se tím ale trh s dětmi, varují psychologka a sexuolog

LENKA VRTIŠKOVÁ NEJEZCHLEBOVÁ

„Pořád se mluví o zájmech dětí, ale ve skutečnosti jde o zájmy dospělých,“ říkají sexuolog Vladislav Chvála a psychologka Ludmila Trapková. Foto: Gabriel Kuchta, Deník N

„Lepší svět přece nestojí na sexualitě dospělých, ale na vztahu dospělých k dětem,“ říkají psychologka Ludmila Trapková a sexuolog Vladislav Chvála. Obávají se, že potenciální uzákonění manželství gayů a leseb podpoří „trh s dětmi“: „Nám nejde o to, aby spolu nemohli žít homosexuálové, ale pojd'me se bavit o tom, aby se neprodávaly děti.“ Deník N v rozhovoru dává prostor i jejich argumentům a zkušenostem.

O čem je v rozhovoru mimo jiné řeč:

- Čeho se obávají s uzákoněním manželství gayů a leseb?
- V čem je problematické náhradní mateřství?
- Proč s ním dávají do souvislosti homosexuální sňatky?
- Jak vypadá trh s dětmi?

- Jak se podle nich může proměnit fenomén adopcí?

Naléhali jste, že je nutné, aby vaše postoje byly někde zveřejněné dřív, než bude pozdě, protože „hrozí, že Parlament přijme zákon, který dá na roveň manželství heterosexuálů a manželství gayů a leseb“. Čeho se tak bojíte?

[TIP: [Odebírejte nové články k tématu LGBTQ e-mailem.](#)]

Ludmila Trapková: Nenabízeli jsme ke zveřejňování své postoje, to by bylo málo, ale nabízíme svědectví. Třicet let přemýšlíme a publikujeme o svých klinických zkušenostech. Obáváme se, že se připravuje zákon, který nezohledňuje znalosti o rodině.

Například polovina dětí má rozvedené rodiče a obecně se připouští, že to má svoje důsledky. A přesto se každodenně přesvědčujeme, jak málo rodičům dochází, co všechno to bude pro jejich děti znamenat, když jeden druhého opustí. Gayové a lesby tvoří jen velmi úzkou součást celkového procesu, který by nás měl znepokojovat.

Ludmila Trapková a Vladislav Chvála kontaktovali Deník N začátkem léta se svým komentářem k debatě o uzákonění „manželství pro všechny“. Text ale kvůli některým zavádějícím zkratkám neodpovídal redakčním standardům. Dohodli jsme se však, že s psycholožkou a sexuologem nabídneme čtenářům kritičtěji vedený rozhovor.

Vladislav Chvála: Nám nejde o manželství gayů a leseb, ať je mají. Upozorňujeme na situaci dětí. Vývoj dítěte je hodně komplikovaný a stále o tom nevíme dost. Tak jako se dítě vyvine jedině v ženské děloze, potřebuje ke zdravému vývoji vyrůstat v rodině, která představuje sociální dělohu. Muž a žena počnou dítě, žena je donosí a porodí a jen tak se dítě dostává na svět. Má proto jen jednu matku a jednoho otce.

Když ho koupíme a dáme ho páru, který přirozeně počít nemůže – a to může být nejen gay pár, ale i neplodný pár –, vytváříme náhradní rodinu už na počátku jeho života.

Trapková: Dítěti, které ještě nebylo ani počaté, se předem plánuje, že nebude mít své vlastní biologické rodiče.

Pokud čtu vaše slova správně, je pro vás problematický zejména institut náhradního, surrogátního mateřství. Ale to přece nesouvisí

s uzákoněním manželství gayů a leseb. Je to jiná – a v Česku rozhodně nedořešená – legislativa. Šedá zóna. A fenomén, který určitě není černobílý a zasloužil by širší diskusi z více stran. Ale vy o tom mluvíte tak, jako by kvůli homosexuálním manželstvím měla propuknout epidemie náhradního mateřství a byznysu s dětmi...

Trapková: Jenže to spolu souvisí. Jsem dětská klinická psycholožka, Vlád'a somatický doktor, pracujeme spolu už pětatřicet let. Zním vývojovou psychologii dětí, on zná lidské tělo jako lékař. Spolupráce oborů osvětluje psychosomatické potíže, které s rodinou úzce souvisí. Nemám lidem za zlé, když v dobré víře prosazují něco, k čemu jim chybí znalosti.

V roce 2006 na semináři o registrovaném partnerství jsme všichni přítomní odborníci říkali, že s tím nemáme nejmenší problém. Ale že pokud se začne jednat o děti, je to složitější věc. Až půjde o adopce. Tehdy se ještě nemluvalo o surogátním mateřství.

Pořád se mluví o zájmech dětí, ale ve skutečnosti jde o zájmy dospělých. Existují odborné studie o tom, co prožívá kojeneček, když nemá vlastní matku.

Dítě se stává předmětem trhu

Nikdo asi nerozporuje, že je obrovský problém, když dítě zejména v rané fázi vývoje nemá svou nejbližší osobu. Na tom existuje i odborný konsenzus, díky kterému se dosáhlo rušení kojeneckých ústavů. Zároveň mám za to, že panuje poměrně silná shoda, že pak už až tak zásadně nezáleží na tom, v jak „barevné“ rodině dítě vyrůstá, ale spíš jaké prostředí ta rodina pro dítě vytváří. Existuje řada výzkumů, které neshledávají žádné rozdíly ve velkých statistikách, že by na tom byly děti vychovávané gay páry hůř než ty, které vychovaly heterosexuální páry.

Chvála: Úplně s vámi souhlasím, že by bylo skvělé, kdyby děti z dětských domovů mohly být aspoň v náhradní rodině, třeba i homosexuálního páru, jenže tyhle děti často nejsou pro adopci volné. Množství volných zdravých dětí nestačí ani pro heterosexuální žadatele.

Ta úprava chystá zrovnoprávnit svazky mužů a žen, žen a žen a mužů a mužů, i když je zřejmé, že některé kombinace nejsou plodné. Zvýšíme tak počet potenciálních žadatelů, ale jak naplníme rovné právo na adopci?

Nebude diskriminací už jen myšlenka, že dítě potřebuje matku i otce? Já chápu, že ti, kteří nemohou dítě porodit, budou shánět někoho, kdo jim dítě odnese. To není zadarmo. Dítě se tak stává předmětem trhu. A už se to zřejmě masivně děje, podle nabídek na internetu.

Náhradní (surogátní) mateřství

V případě, kdy žena (zpravidla ze závažných zdravotních důvodů) nemůže odnést své dítě, může jí být odebráno vajíčko, které odborníci in vitro oplodní spermiemi jejího partnera či dárce a vloží do dělohy dobrovolnice, jež dítě donese a porodí a následně se ho vzdá pro adopci. Při tzv. částečném náhradním mateřství je surogátní matka i matkou biologickou, její vajíčko je oplodněno pomocí asistované reprodukce spermiemi biologického otce dítěte.

Masivně? Prosím, dejte mi nějaký odkaz, ze kterého je zřejmé, že se to „masivně“ děje...

Chvála: Oficiální statistiky neexistují, ale odhadem se u nás ročně narodí za pomoci náhradního mateřství přes dvě stě dětí. Na Ukrajině, která je světovou velmocí, pokud jde o surogátní mateřství, je to několik tisíc (*o situaci kolem surogátního mateřství na Ukrajině a o propojení s Českem referoval investigativní novinář Vojtěch Blažek na serveru Seznam Zprávy skutečně jako o „výrobě dětí na zakázku“ a byznysu s nimi, pozn. red.*). Na Ukrajině působí čtrnáct společností, které tuto službu nabízejí, podle New York Times se zde náhradnímu mateřství daří především kvůli chudobě. Surogátní matka si tam za odnošení dítěte vydělá desítky tisíc dolarů.

Autoři knihy Jeftovy děti, profesor R. O. Lopez a Brittany Kleinová tvrdí, že významný zájem o pronájem dělohy žen z chudých zemí mají bohatí muži z Kalifornie, kteří se obejdou bez žen. Neměli bychom to brát na lehkou váhu. Kde se zvyšuje poptávka, rostou tržby. Takový je trh. Ať poslanci o návrhu manželství pro všechny jednají, ale ať vědí, že tím mohou zvýšit počet dětí, které budou vstupovat na trh. Chceme to tak?

Foto: Gabriel Kuchta, Deník N

Ludmila Trapková je klinická psycholožka, psychoterapeutka a rodinná terapeutka. Pracuje v Liberci a v Praze. Vystudovala Fakultu tělesné výchovy a sportu a jednooborovou psychologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Má také zkušenosti z ambulance dětské psychiatrie.

Vladislav Chvála je lékař, specialista v oboru sexuologie a psychosomatické medicíny, psychoterapeut, rodinný a systemický terapeut. Působí v Liberci. Je předseda výboru Společnosti psychosomatické medicíny ČLS JEP, člen společnosti rodinných terapeutů SOFT, člen ČIS, supervizor rodinné terapie.

Napsali spolu knihy Rodinná terapie psychosomatických poruch (Rodina jako sociální děloha), Rodinná terapie a teorie jin-jangu a knižní rozhovor Žena a muž v rodině.

Nezbývá než ho koupit

Že existuje trh s dětmi, je fakt. Že se kolem toho dějí ošklivé věci, že jsou do toho zapojené třeba i zoufalé ženy, které si tak vydělávají na přežití v chudších oblastech, je fakt. Je potřeba lépe ošetřit institut surrogátního mateřství. Vy to ale navlékáte na uzákonění manželství gayů a leseb. Ale za to přece nemohou gayové.

Chvála: Nemohou. Dokonce je to problém, který se více týká heterosexuálních párů. Ale protože si žádný muž dítě nemůže donosit a nezbyvá než ho koupit, budou zvyšovat poptávku.

Trapková: Nemyslíme si, že všechny trendy, jak se dnes rádo opakuje, vedou k posilování celkového zdraví ve společnosti. Měli bychom zlepšovat reflexi bio-psycho-sociálních změn a nestačí se držet jen jednoho z těch tří aspektů, například jen toho sociálního. Potřebujeme si zřetelněji uvědomovat a rozlišovat, které trendy chceme vítat, od těch, které nás, celou společnost, stahují k úpadku.

To, že několik procent populace může uzavírat manželství a žít tak, jak žít chce, nemůže za to, že se rozpadají rodiny, jak je standardně vnímáme. Jsou jiné vlivy, které způsobují, že má populace málo dětí. Chybějí školky, podpora flexibilních úvazků a tak dále.

Trapková: Asi nám tu ke vzájemnému porozumění chybí ještě jedna danost. V rodinné terapii víme, že manželství obsahuje dvě odlišné funkce: partnerství a rodičovství. Žádný soud na světě ještě nerozvedl rodičovství. Nejde to.

Všechny rozvody se týkají jen partnerství, ať už hetero-, nebo homosexuálních. Teprve s příchodem dětí se mezi matkou a otcem obě funkce přes nezrušitelné biologické vazby s dětmi začnou prolínat. V případě rozvodu (rozchodu) se rozštěpí. Možná bychom měli homosexuálům poděkovat, že svými požadavky nasvěčují v celé společnosti mnohem vážnější otázky, než je rozdíl mezi registrovaným partnerstvím (týká se partnerství) a manželstvím (na scénu vstupuje zájem dětí).

Chvála: Naše obava je, že změny zákonů prosazují nadšenci bez dostatečných znalostí vývojové psychologie a potřeb dětí. Například se málo ví, že dívky v dospívání prochází homoerotickou a později heteroerotickou fází vývoje se svými rodiči a kluci to mají obráceně. Pokud jsou ale orientovaní na své vrstevníky víc než na dospělé, mohou tuto přitažlivost předčasně pokládat za homosexualitu ještě před dozráním sexuálních funkcí. Přitom to tak být nemusí. Ale naše vnučka tvrdí, nejspíš to přehání, že v jejich dětském pěveckém sboru je snad polovina leseb.

To je samozřejmě nesmysl. Ale neodbíháme k něčemu jinému? To, že se o LGBT+ otevřeně hovoří a že to dospívající generace už vnímají jako úplně přirozenou součást spektra identity, vnímám jako velkou svobodu v hledání sebe sama. I když si uvědomuju, že i tohle má svá úskalí, jako jsou znejistění či povrchnější navazování na „trendy“. Může to asi v nějaké formě ublížit, ale potlačování vlastní přirozenosti v sexualitě (pokud nikomu neublížuju) je horší, než dejme tomu nějaká doba experimentu, ne? Vývoj nemusí znamenat žádnou katastrofu.

Chvála: Pokud tím experimentem jen projdou, dobrý. A nemluvíme o katastrofě. Mluvíme o potřebě reflexe. Euroamerická civilizace je velmi tvořivá, liberální společnost významně uvolňuje tvořivé síly. Pesimisté se bojí, že to zničí svět. Optimisté doufají, že tvořivost svět zachrání. Ale měli bychom reflektovat, kam které trendy vedou. A co bude znamenat trh s dětmi pro celou kulturu.

Tuhle knihu (Jeftovy děti) napsali dva dospělí, kteří vyrostli v láskyplném prostředí, ale v homosexuálních párech, a svědčí o tom, jaký zmatek jim to v životě udělalo. A začali to reflektovat až po čtyřicítce. Nadechujete se... ano, já vím, že každé dítě může řešit nějaké zmatky a traumata. Ale jen chci říct, že to je hlas, který musí být slyšet. V Americe to nesmělo vyjít, u nás to vydala Aliance pro rodinu.

Je to zpověď. Příběh. Věrohodný, možná velmi silný. Ale je to jeden příběh, jeden pohled. Pak jsou statistiky, které žádné patologie nebo negativní trendy nedokládají – což neznamená, že se jednotlivě nemůžou díť.

Chvála: Ale to jsou třeba výzkumy, kde se ptají děti před jejich rodiči...

Jsou studie, kde sledují děti dlouho v čase. Zpracovávají se metadata. Dostupné informace zdravotnické, sociologické i psychologické.

Chvála: Na vědu se odvolávají zastánci i odpůrci manželství pro všechny. (*Odpůrci uzákonění však operují ve svých zdůvodněních studii, které dezinterpretují tak, aby podporovaly jejich argumenty. Autoři studií, s nimiž Deník N mluvil, se cítí dotčeni tím, že jsou jejich studie takto zneužívány, pozn. red.*) Velmi dobře to nedávno **veřejně shrnula paní profesorka Hamplová.**

Nadšenci v minulosti vymysleli spoustu teorií. Našli i vědce, kteří přinesli důkazy i k nesmyslným teoriím. Vědci nejsou chráněni před aktivismem.

Letos vyšla švédská studie o dětech, které jsou delikventní. Říká, že děti, které nežijí se svými rodiči, ale v různých jiných sestavách, jsou častěji delikventní. Pokud jde o děti v naší společnosti, něco špatného se s nimi nepochybně děje, ale diagnózu ještě nemáme. A už se nutíme do přijetí zákonů.

Kdo nezažil dobré rodičovství...

Tu studii jsem si dohledala, přesně říká toto: „Výsledky ukazují, že adolescenti žijící v rodinách s jedním otcem, s jednou matkou, s otcem – nevlastní matkou a s matkou – nevlastním otcem, vykazují významně vyšší delikvenci než adolescenti žijící s oběma rodiči.“

Dospívající žijící v „symetrickém“ rodinném uspořádání, tj. oba rodiče jsou svobodní nebo mají nového partnera, uváděli nižší míru delikvence, zatímco dospívající žijící v „asymetrickém“ rodinném uspořádání, v rodině, kde buď matka, nebo otec, ale ne oba, mají nového partnera, uváděli vyšší míru delikvence. Vyplývá z toho tedy, že důležitá je také jakási symetrie ve vztazích.

Trapková: Zase je to složitější, zdaleka nejde „jen“ o jednu generaci. Víte, jako rodinná terapeutka se dostávám s každou rodinou třeba čtyři generace do minulosti. Máme exkluzivní příležitost vidět nejen současný stav rodinných vztahů, ale vývoj celých rodů, ve kterých se předávají traumata a dluhy, o kterých rodina často neví, protože se tam o nich mlčí. A přece se projevují nejrůznějšími symptomy, se kterými si současná medicína nemusí vědět rady, když nerozumí jejich kontextu.

Je například nezpochybnitelné, že tomu, kdo nezažil dobré rodičovství, ta zkušenost chybí. Čím dál častěji se setkáváme s rody, kde taková zkušenost chybí už několikátou generaci. A ta současná už vůbec neví, jak se to dělá, žít ve dvou.

Pokud chceme přispívat k dobrému zranění společnosti, je dobré přispívat k obnovování životních sil a léčení těch traumat.

Lidé si řeší nesmírné spektrum svých traumat. Souhlasím, že asi většina z nich vznikla už někdy v dětství nebo v dospívání a mnohá třeba i při rozpadech rodin. Na druhou stranu, celospolečenské přijímání odlišností může zase jiným traumatům předejít.

Trapková: Ano. To souhlasím. A určitě se shodneme, že než aby dítě vyrůstalo bez nejbližších lidí, je lepší, aby ho vychovávali nebiologičtí, a tedy náhradní rodiče.

Ale pokud jsou tu dva páry, které mají zájem přijmout dítě, dáváme přednost heterosexuálnímu. Rozdíl mezi mužstvím a ženstvím a otcovstvím a mateřstvím existuje, je zakotvený v instinktech, které se dnes podceňují.

Klinickou zkušenost statistika nenahradí

Proti tomu se vymezovat nechci. Ale jsme v tak pokročilé civilizaci, že odvolávání se na cokoliv „přirozené“ moc nefunguje. Neustále se přizpůsobujeme, jen v medicíně zdokonalujeme všechny prostředky, které oddalují smrt, zachraňujeme život ve stále časnější prenatální fázi. Víte co, já chápu, že konzervativně založeným lidem se nemusí líbit, že děti vychovávají stejnopohlavní páry, mají i právo to říct, ale stejně jsem přesvědčená, že bychom všichni měli hlavně chtít, aby děti vyrůstaly v dobrém, fungujícím prostředí, a pomáhat jim a těm, kdo o ně pečují.

Trapková: Statistické výzkumy chytají sociální vrstvu skutečnosti. I nás sociologické výzkumy zajímají. Ale nestačí. Nesmí nám vedle nich unikat dynamika psychologických vazeb v transgeneračním vývoji, a už vůbec nemůžeme popírat biologické danosti. To nemá s politickým konzervatismem mnoho společného. **V Deníku N jste měli rozhovor se dvěma gayi o jejich surogátní matce.** Musím říct, že ve mně vyvolával mnohem víc otázek než odpovědí.

Mám kolem náhradního mateřství taky spoustu otazníků a osobně si nemyslím, že je to jednoznačně „super“ možnost. Mluvme o náhradním mateřství, o problémech s ním spojených, o epigenetice, vývojové psychologii dětí, zájmech dětí, řešme legislativu, podmínky, ale nesvalujme na gaye „masivní nakupování dětí“.

Trapková: Jen chci říct, že problematika je složitější, než jak jednoduše o tom rozhodujeme. Měli bychom se ptát epigenetiků, dětských hlubinných psychoterapeutů, psychoanalytiků a dalších odborníků pracujících s dětmi. Klinickou zkušenost statistika nenahradí.

Dobře. Rozumím. Ale když neumožníme gayům a lesbám uzavírat manželství, nedocílíme „lepšího světa“.

Chvála: Lepší svět přeci nestojí na sexualitě dospělých, ale na vztahu dospělých k dětem, na rodičovství. Vy mluvíte hodně o destigmatizaci sexuálních menšin a ta je nesporně v demokratické společnosti důležitá. Ale my zase mluvíme o dětech, které potřebují mámu a tátu. Surogátní materství je mnohem důležitější téma než manželství leseb a gayů.

Bacha, je to složitější

Výborně. To se tu celou dobu snažím říct.

Trapková: Surogátní matka je z pohledu dítěte problém. Když nosíte pod srdcem dítě, o kterém víte, že je nebudete vychovávat, a záměrně si k němu nechcete tvořit vztah, a ten přece nějak vzniká, může tím být to dítě poznamenané. Existuje hlubinná vazba matky s dítětem a na její kvalitě závisí prospívání dítěte.

Život dítěte surrogátní matky začíná tím, že matka to dítě vlastně odmítá, byť třeba někdy z altruistických důvodů, ale spíš – promiňte – z důvodů povrchních. Dítě se narodí, přijde do rukou někoho jiného, kdo jinak voní, koho nezná. A není to dítě, které žena, která přišla do jiného stavu nechcíc, dává k adopci, protože k tomu má třeba existenční důvody. Je to dítě, které už bylo přímo počato s tím, že půjde k někomu, s kým se od samého početí v životadárně symbiotickém vztahu neprolne (vlastně prolne problematicky).

V nejkřehčím období života, po porodu do nového světa mimo dělohu, má zvládnout ještě i násilné odtržení z této symbiózy a plnit požadavky cizího dospělého, který si navíc myslí a tvrdí, že tohle násilí neexistuje a že to je v zájmu dítěte. To je důležitý rozdíl.

Chvála: Jsem přesvědčený, že minority potřebují ochranu a upevnění své pozice ve společnosti. Týká se to i postavení žen, které tedy nejsou minoritou, ale stále vnímají nerovnoprávnost s muži, kteří je často pokládají jen za sexuální objekty.

Ale blbě by bylo, kdyby byly umlčované hlasy, které říkají: „Bacha, je to složitější.“ Já doufám, že už si rozumíme, že nám nejde o to, aby spolu mohli nebo nemohli žít homosexuálové. Pojd'me se bavit o tom, aby se děti neprodávaly.

Takhle to zní nějak přívětivěji, než když jste se ve svém komentáři, který jste nám původně poslal, dopouštěl manipulativní zkratky, ze které vyplývalo, že gayové mohou za byznys s dětmi.

A za to se omlouvám, dopustil jsem se zkratky. Tak to zcela jistě není. Jen se přidávají k možnosti, kterou sterilním párům nabízí medicína. Ale pozor: dva muži skutečně nejsou totéž co sterilní heterosexuální pár.

Rodiče jsou tu pro děti, a ne děti pro rodiče – to bych rád, aby zaznělo. Pojdme si cenit pokroků humanismu, společenské otevřenosti i medicíny, ale zároveň mluvíme o tom, jaké problémy to přináší. A znovu říkám, že nepřátelství vůči homosexualitě je špatně.